

HUDEBNÍMU MAŠIBLU I PARNASU STEJNÝM METREM

Pavel Klusák: Gott. Československý příběh
Host, Brno 2021, 432 s.

Pavel Klusák: Uvnitř banánu
Editions Fra, Praha 2022, 180 s.

Michal Škrabal

Myslím, že jsem konečně přichystán k sepsání této dvojrecenze. Přečetl jsem, jak jinak, obě knihy, slyšel podcast *Gották*, viděl Klusákův dokument *Hudba Zdeněk Liška*, navštívil křest knihy *Uvnitř banánu* (Fra, 29. 3.), leccos svého času vyšlo i na tvarovském *Ravtu* (stačí zapátrat na webu). A jako šprtský bonus jsem zhltl čerstvou miniaturu *Sen o klaksonu*, sérii kratičkových zápisků (odzírané reality i záznamů snů) vyprodukovanou autorem během jeho tvůrčího pobytu v Luhačovicích...

Leč můj zájem o dílo Pavla Klusáka sahá hloub, s gustem poslouchám jeho publicistické pořady na Vltavě už hezkou řádku let – a ano, trůfám se označit za jeho fanouška. Aby ne, vždyť ten „muž s nejpozoruhodnější díkci ve střední Evropě“ (jak ho na zmíněném křtu nazval Petr Borkovec) produkuje výsostně svojské texty, jež poslouchat anebo číst je požitek. Vedle toho, že se toho člověk nemá dozví. Říká se, ponejvíc o zpěvácích: Ten má zlato v hrdle... A říká se též: Ten má talent od pána boha... Já však pravím: Ten má zlato v hrdle i pero a talent od pána boha – a mám na mysli Pavla Klusáka.

Passionato

Doznávám upřímně: Mám jeho poslední dvě knihy velice rád, mimo jiné i pro ten rozdíl mezi nimi: Sympaticky útlý a nehonosný paperback, ta kolekce jednohubek, mísa hudebních tapas – a naproti tomu hostovský tloušť, vydatná do hostina, hotová posvícenská husa na pekáči; byť i ta se dá servírovat sousto po soustu, kapitolku po kapitolce, aby vám vydržela co nejdéle. Jenže nejspíš je ta odlišnost pouze zdánlivá a především vnější; možná toho ta dvě díla mají naopak více společného než rozdílného, a snad i proto se je sluší a patří recenzovat pospolu.

Ani nevím, kterým začít, které mi přirostlo k srdci více. Obě totiž skvěle pracují se čtenářovou pozorností: Nenechají jej na chvíli vydechnout, neustále jej nutí odbíhat od četby pouštět si dané skladby na youtube, hledat si biografie dotčených umělců, jak si trefně všiml Jan Nejedlý v *Knižních novinách* (ČRo 3 Vltava, 24. 3.); přesvědčovat se, zda je toto opravdu možné (a proč by vlastně nebylo!?). Až člověka napadne: Nestává se pak sama četba přerývanou, klipovitou, ne-soustředěnou...?

Myslím ne nutně, chce to jen specifického čtenáře: nejen pasivně přijímajícího materiálu vysázených slov, ale troufalého, aktivního a kooperativního, ochotného nechat si autorem vytyčit pouze hlavní směr a na všechny „side-questy“ se už pustit na vlastní pěst. V tomto případě k dobrodružství nikoliv kriminalistiky, ale hudební publicistiky přispívá i občasná beletrizace textu (v kapitole o chystané emigraci Gottova ansámblu po srpnu 1968 se ocitáme přímo v detektivce či špionážním dramatu, po vzoru kriminalistů rekonstruuje se autorem časový snímek plánovaného „zločinu“), anebo naopak přesahy do odborného diskursu, místy se tvůrce mění v neúnavného investigativce, ba zuřivého reportéra; v podcastové verzi knihy (dostupné na serveru *audionaut.cz*) přidal ještě žánr hospodského potlachu se sympaticky odzvládnou Terezou Dočkalovou, „zastupující mladší generaci, pro kterou je český král popu nepochopitelným mýtem“ a která jízlivě a uštěpačně glosuje, co se dá.

A jakkoliv se Klusák cítí nejpohodlněji ve své původní stylové škatulce, žánrová nevyhraněnost jej zjevně vábí: Oč vlastně jde *Uvnitř banánu*? O šest desítek encyklopedických hesel? Nebo jsou to eseje? Či dokonce básně v próze, jak by mohly naznačovat některé texty rozsekané do pseudoveršů?

Improvisando

Klusák vystavěl svou privátní muzikální „synagogu ikonoklastů“; hrdinové jeho črt nejsou o nic méně bizarní než ti Wilcockovi: Outsideri a outlieři hudebního světa, tu i cizozemští, „hudební[ci], kteří neprožívali konvenční úspěch, nevětky v žebříčcích a celkově nezapadají do věku popularity“ (UB, s. 11). Vlastně bude div, když nějaké jméno budete znát. A oproti tomu Karel Gott – 42násobný Zlatý slavík; první zasloužilý umělec mezi popaři; člověk z lidu nechávající se fotit na společné fotce se stavaři metra, aby

pak po čtyřech dekádách „s blahosklonností muže z lepší společnosti“ (G, s. 214) prohlásil, že jím jaktživ nejel; „idioti hudby“ (slovy Kunderovy *Knihy smíchu a zapomnění*); „die goldene Stimme aus Prag“; těch přízvisek je nepřeberné množství...

Nepodlehne však dojmu, že autor o svém hlavním aktéru píše s předem stanoveným odsudkem – to jsem stran Gotta zaujatý spíše já, nemaje o něm jakožto o člověku ani interpretovi valného mínění. Možností pořádně to Gottovi osladit měl Klusák plno, ale nevyužil jich. Leccos tu schází: Kupříkladu pro nechvalně proslulé Gottovo (ne)angažmá v kauze Hegerové, jež skončila zpěvaččiným uvězněním, si musíme odskočit do jiné knihy (Tomáš Padevět: *Carmen: Skutečný život Hany Hegerové*; Ikar, Praha 2021). (No jistě, co kdyby byl upadl v nemilost jako Václav Neckář, zastav se u soudu neprávem osočené Marty Kubišové...!?)

Klusák nemá ani sklony k bulvarizaci, od toho jsou tu jiné platformy. Vlastně se tu Gottův životopis odvíjí na pozadí jiného, nadosobního příběhu – a to československé populární hudby. Na většině plochy je líčen věčně a strážlivě, s pochopením a nadhledem: Od raných, nesmělých začátků, kdy „[b]ude k dispozici se svou nekonfliktností, zdvořilostí, laskavostí, kterou mu vštěpovala matka a která mu zjednala pověst pokorného, vstřícného člověka“ (G, s. 269), zároveň už však předjímal jeho roli normalizačního tlampače režimu, jenž na sebe dobrovolně přijímá „autocenzuru“ víceméně vyhovující *Gottovu naturelu nevyhraňovat se, aby si tím nezúžil publikum*“ (G, s. 268).

Intermezzo v podobě „zlatých šedesátých“ je dokladem jedné hvězdné, omamně kariéry, jež však skončila nepěkným vystřízlivěním po srpnové okupaci. Po celou profesní dráhu, přes změnu režimu v roce 1989 až do nedávné minulosti, se tu však odvíjí leitmotiv jdoucí napříč knihou, základní pohnutka při rozhodování o jeho dalším směřování: Gott pragmaticky hledá, „která varianta mu dovolí pokračovat v tom, co bytostně a nutkavě potřeboval k naplněnému životu. Tím dvojjediným centrem jeho existence byly hudba a úspěch“ (G, s. 229). Je to dobře, nebo špatně? Obhajitelné, nebo zavrženíhodné?

Vittorioso

Nezdá se mi však, že by Klusák čtenáři svou interpretaci kdovíjak tlačil; na některých místech dokonce působí skoro až

jako zpěvákův zastánce. Své dílo prý napsal „pro všechny ostatní“; „[p]ro výhradní zájemce o Karla-legendu je tu řada knih vzniklá do nynější“ (G, s. 17). Dobře si přitom uvědomuje svou menšinovost, svou nerovnou pozici vůči klace vděčných posluchačů, jimž Gott dával zapomenout na vnitřní nesvobodu, o lobby hudebního průmyslu ani nemluvě. „*Chcete vyprávět pravdu o Gottovi? Jste pošetilý. Národ si pěstuje Karla jako legendu a takového si ho uchová. Pravda je u Káji, našeho zlatého hlasu, nepodstatná*“ (G, s. 17) utlouká ho hned v prologu čepici nejmenovanou příslušnice starší generace.

Je dobře, že Klusák ani takto odzbrojující bohorovnosti nevyklidil pole a našel odvahu čtenářům svou pravdu předložit. Kontruje hrdě a sebevědomě, byť až v samém závěru knihy: „*Jeho pravdivější osud je přítom velký, silný a inspirativní: To by se však Gott nesměl obávat vyprávět zkušenost nedokonalého člověka. Jeho příběh je tím nejcenějším, co po sobě Karel budoucnosti zanechal. Díky za něj*.“ (G, s. 407)

Nuže díky za něj i Klusákovi – a především jemu! Vlastně to byla první kniha s Gottem na titulu, kterou jsem byl ochoten přečíst. Ba těšil jsem se na ni – a jistě ne sám. Ba co víc, jsem nyní ochoten strávit celé hodiny u youtube, poslouchat Karlovy letité šlágry, kroutit hlavou nad těmi obzvláště slaboduchými, nad dobovými kulisami, kostýmy, reáliemi..., nad playbackovým pozlátkem a hvězdnými manýry, nad vši tou kaširovaností a marasmem doby. Není už to samo o sobě hodné pozor? Neodvedl už tím autor skvělou práci?

Mimoto oceňuju, že jde daleko za rámeč běžné rutinní práce publicisty, nespokojí se s rolí opisovače a dojmologa. Základem jeho úspěchu jsou důkladné rešerše a následné pečlivé studium pramenů a konfrontace s jinými (základní poučku „ověř si informaci nejméně ze dvou různých důvěryhodných zdrojů“ tedy chválabože ještě někdo vyznává), zasazování faktů do širších souvislostí. Tam, kde jiní novináři bezostyšně vykrádají jeden druhého, nelituje vynaloženého času, úsilí a pověstného sicflajše. Odměnou mu bývají mnohdy originální zjištění, nečekané objevy, poutavé interpretace, všudypřítomná a leckdy i překvapivá intertextualita. S jazykem pracuje suverénně a kreativně (dokáže tohle váš dýdžej!?), svůj text má na čem vystavět, znalecky dokáže pracovat i se svým čtenářem – tuší, co mu chce sdělit i jak to udělat.

Furioso

To všechno jsou devízy, jež činí z Pavla Klusáka špičku zdejší hudební publicistiky; jeho *Gott* získal letos zjara Magnesii Literu (ve dvojí kategorii: za publicistiku a knihu roku) naprosto zaslouženě. Mimo jiné, pevně věřím, i za odvahu vykročit z hluboce vyjetých kolejí a dovolit si zaujmout vůči Mistrovi kritický postoj. Však to také nehezky, mnohdy i vulgárně, schytl od jeho devótních fanoušků.

A nejen od nich, i někteří recenzenti se do Klusáka řádně pustili (za všechny bych jmenoval recenzi Adama El Chaara na *H7O.cz*, která je zářivou ukázkou apriorní neochoty porozumět). Podobným hodnotitelům a relativizátorům snad čehokoliv nejlépe doporu-

čit, aby se drželi knih ozkoušených a sáhli raději po nějakém šedévru, ať už (prý) z pera samotného Mistra či jiných mistrů pera (zvláště duo Michaela Remešová – Roman Schuster je v tomto ohledu mimořádně plodné; též knižní rozhovor od Rostislava Sarvaše doporučuji k ctěné pozornosti, Gott v něm poprvé natvrdo seznamuje veřejnost s tím, jak to ve světě chodí, resp. jak tomuto vládnou ilumináti).

Ale dost už o zlolajných kritikách, ti dopadnou leda tak jako přemoudřelí krasoduchové v divadelní hře Alexeje Igudesmana *Hudební kritik* (mimochodem kolektivně ztvárnění výtečným Johnem Malkovichem letos 26. července v kroměřížské Podzámecké zahradě). A dost už i o Gottovi!

Outro

Uvnitř banánu je totiž stejně skvostnou knížkou, možná méně nápadnou a nevyvolávající zdaleka takové emoce – leč byla by vážně škoda, kdyby zůstala ve stínu *Gotta*. Naopak by si, na rozdíl od něj, zasloužila pokračování (pak si vám, Pavle, osměluju dát jeden tip: Hugo Paczolt, mistr basové kytary!).

Tato poněkud odlišná poloha Klusákova referování o hudbě odhaluje autorův zájem o hudební mašibl, sklon hledat prvky bizarní, neobvyklé oproti těm běžným, všedním, normalizovaným. Leč netropit si z nich laciné šoufky, ale nechat jimi otevřít „*téma hodnot a jejich relativity, jak ji dokáže vyjevit hudba. Existují zpěvačky, muzikanti, nahrávky, události a producenti, kteří jako by vůbec nespl-*

ňovali obvyklá kritéria na ‚hodnotnou‘ hudbu. A přece si jich ceníme: Když si to uvědomíme, možná nás napadne, že bychom svá měřítká měli uvolnit a uvažovat o nich jinak“ (UB, s. 11).

Že s tímto mašiblem v některých svých fasetách souzní i Zlatý hlas z Prahy, jistě není náhodou. Stejně jako to, že ani v jeho případě nebylo hlavním cílem autora svého protagonistu zesměšnit. Naopak, mám za to, že svůj výklad – ovšemže osobně podaný, jako by to šlo jinak, páni recenzenti! – nabídl se vši pokorou a velkorysostí („*Kdo je normální a kdo ne? A kdo o tom rozhodne?*“ – UB, s. 41). Neboť měří stejným metrem jak hudebním veličinám, tak amatérům... ■